

VARIA

PIOTR ŻMIGRODZKI*

INSTYTUT JĘZYKA POLSKIEGO POLSKIEJ AKADEMII NAUK, KRAKÓW

*Wielki słownik języka polskiego PAN – nowy początek*¹doi: <http://dx.doi.org/10.31286/JP.99.1.12>

W roku 2007 ówczesna redaktor „Języka Polskiego” profesor Krystyna Pisarkowa poprosiła mnie o przygotowanie krótkiej informacji o raczkującym wówczas *Wielkim słowniku języka polskiego PAN*. Gdy ją pisałem (por. Żmigrodzki 2007), byłem członkiem zespołu redakcyjnego i kierownikiem projektu, o którego finansowanie dopiero wnioskowano. Koncepcja słownika była już wtedy opracowana i ogłoszona drukiem. Pieniądze przyznano i z końcem roku 2007 prace leksykograficzne ruszyły. Ich pierwszy etap zakończył się w grudniu 2012 roku, a jego drukowanym podsumowaniem stał się cykl artykułów, opublikowany w zeszycie 5/2012 naszego czasopisma. W roku 2013 prace wznowiono i niedawno zakończył się ich etap drugi, w którego wyniku słownik rozrósł się do około 70 tysięcy haseł, dostępnych bezpłatnie w Internecie pod adresem <http://wsjp.pl>. Sama ta liczba może się nie wydawać imponująca, ale gdyby zmierzyć objętość tekstu (nie wliczając paradygmatów fleksyjnych) słownika w arkuszach wydawniczych, okaże się, że aktualnie przekracza ona niemal dwukrotnie wielkość słownika pod redakcją Witolda Doroszewskiego. WSJP PAN, opracowywany na podstawie autentycznych tekstów polszczyzny, powstałych po 1945 roku, zawiera elementy, jakich dotąd w polskich słownikach ogólnych brakowało, przede wszystkim kwalifikację tematyczną ponad 120 tysięcy znaczeń wyrazów polskich według oryginalnie stworzonego schematu (z możliwością wyszukiwania według tego kryterium), liczne nowe, naukowo opracowane etymologie wyrazów rodzimych, datacje najdawniejszych poświadczeń leksemów w polskich tekstach, niejednokrotnie korygujące wcześniejszy stan wiedzy, systematyczny opis fleksyjny w postaci pełnych paradygmatów odmiany z komentarzami. Zwieńczeniem dotychczasowych prac jest publikacja książkowa (Żmigrodzki i in. (red.) 2018), w której szczegółowo przedstawiono genezę słownika, jego historię i zasady opracowania, a także wybrane kwestie dotyczące jego recepcji.

Od grudnia 2018 roku toczą się dalsze prace nad słownikiem, finansowane, podobnie jak w latach wcześniejszych, w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Będą one

* piotr.zmigrodzki@ijp.pan.pl1 Publikacja finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2018–2021 nr projektu 11 H 18 0280 86, kwota finansowania 1 699 980 zł.

jednak przebiegać w inny sposób, niż to było dotychczas. Przede wszystkim redukcji ulegnie sam zespół leksykograficzny. Warunki finansowo-organizacyjne² pozwalają bowiem na utrzymanie zespołu liczącego – w porównaniu ze stanem wcześniejszym – dwa razy mniej osób, które nad powiększaniem słownika będą pracować w niepełnym wymiarze godzin. Trzeba było również dostosować do rzeczywistości wcześniejsze plany, które zakładały szybkie podwojenie liczby haseł. Aktualnie przyznany grant opiewa na trzy lata (do 2021 r.) i w tym okresie planuje się głównie dopełnianie siatki haseł przez opracowywanie leksemów powiązanych z już opracowanymi: słowotwórczo (derywatów różnego rodzaju i stopnia, m.in. zdrobnień, zgrubień, feminatywów, prefiksalnych derywatów czasownikowych), a także semantycznie (np. wyrazów wchodzących w relacje synonimii, quasi-synonimii, antonimii, sprzeczności, homonimii). Można by sądzić, że przy gotowych już 70 tysiącach haseł, obejmujących słownictwo najczęściej używane, pisanie kolejnych powinno przebiegać szybko i bezproblemowo, ale tak nie jest. Przy tworzeniu każdego nowego artykułu hasłowego trzeba bowiem dbać o jego koherencję z już gotowymi, trzeba weryfikować relacje znaczeniowe (często okazuje się, że wyraz, który wydawał się synonimem jakiegoś wcześniej opracowanego, po dokładniejszym zbadaniu ujawnia cechy sprawiające, że nie spełnia on ustalonych w WSJP PAN dość rygorystycznych warunków nakładanych na synonimię), pojawiają się także problemy z dokumentacją materiałową, bo w NKJP³, będącym głównym źródłem cytatów dla słownika, poświadczeń dla rzadziej występujących, a zwłaszcza nowszych leksemów brakuje i szukać trzeba gdzie indziej. Z dotychczasowych doświadczeń wiemy, że opracowanie nowego hasła często wymaga modyfikacji nawet kilku artykułów hasłowych wcześniej opublikowanych (np. dodania nowych znaczeń, korekty odsyłaczy).

Zasady opracowania materiału oczywiście się nie zmienią w sposób diametralny, choć świadomi jesteśmy, że nie wszystkie wybrane przed laty rozwiązania okazały się fortunate. Pewne modyfikacje, które nie doprowadzą do niespójności haseł opracowanych dawniej i nowych, może zostaną wprowadzone, ale jest to jeszcze przedmiotem dyskusji w zespole. Modernizacji podlegać będzie również sama witryna słownika i jego system informatyczny, tak aby lepiej odpowiadał współczesnym standardom publikacji internetowych i umożliwiał odbiorcy bardziej sprawne korzystanie z zamieszczonych treści.

U progu nowego etapu prac leksykograficznych nad WSJP PAN trzeba mieć nadzieję, że opisane warunki organizacyjne okażą się dla słownika korzystne przez to, że się przyczynią do większej konsolidacji zredukowanego zespołu, w większym stopniu niż dotąd umożliwią wykonawcom realizowanie własnych zamierzeń badawczych (co jest przecież ważne ze względu na ich status jako pracowników naukowych), ale też i zaindukują procesy myślenia

2 Niestety nie doczekaliśmy się wciąż w Polsce wypracowania źródeł i zasad stabilnego finansowania długoterminowych przedsięwzięć naukowych. Zespół WSJP PAN z zazdrością spogląda na kolegów z Berlińsko-Brandenburskiej Akademii Nauk, którzy poinformowali podczas niedawnej wizyty w Instytucie Języka Polskiego PAN, że na swój słownik (www.dwds.de) otrzymali fundusze od razu na okres 18 lat.

3 Tak jak zestawienie Narodowego Korpusu Języka Polskiego uznałem w jednej z publikacji za najważniejsze osiągnięcie polskiego językoznawstwa pierwszej dekady XXI w., zaniechanie jego rozbudowy i aktualizacji skłonny jestem uznać za ogromną porażkę naszej lingwistyki w obecnej dekadzie.

o kierunkach i sposobach zapewnienia temu przedsięwzięciu stabilnego zaplecza finansowego i organizacyjnego w perspektywie wieloletniej.

Bibliografia

- Żmigrodzki P. 2007: *O projekcie Wielkiego słownika języka polskiego*, „Język Polski” XCVII, z. 4–5, s. 265–267.
 Żmigrodzki P., Bańko M., Batko-Tokarz B., Bobrowski J., Czelakowska A., Grochowski M., Przybylska R., Waniakowa J., Węgrzynek K. (red.) 2018: *Wielki słownik języka polskiego PAN. Geneza, koncepcja, zasady opracowania*, Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków.

NOWOŚCI WYDAWNICZE

- Barbara Batko-Tokarz, *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego. Teoria, praktyka, leksykografia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2019, s. 336.
 Leszek Bednarczuk, *Początki i pogranicza polszczyzny*, Lexis, Kraków 2018, s. 212.
Bogactwo polszczyzny w świetle jej historii, t. 7, red. Wioletta Wilczek, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019, s. 192.
 Edward Breza, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, t. 4, cz. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2018, s. 300.
 Bożena Cetnarowska, *Compound nouns and phrasal nouns in English and Polish*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019, s. 246.
 Agnieszka Cierpich, *Zapożyczenia angielskie w polszczyźnie korporacyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie, Kraków 2019, s. 314.
 Gabriela Dziamska-Lenart, *Frazeografia polska. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2018, s. 288.
 Dorota Dziadosz, *Leksykalno-semantyczne i pragmatyczne aspekty interiekcji w języku polskim, rosyjskim i niemieckim*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2018, s. 300.
 Grażyna Filip, *Napędzane emocjami. Językowa kreacja marki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2019, s. 237.
Filologia jako porządkowanie chaosu. Studia nad językiem i tekstem, red. Ewa Woźniak, Anna Lenartowicz-Zagrodna, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, s. 468.
 Agnieszka Gasz, *Polskie i rosyjskie czasowniki jedzenia. Studium leksykalno-semantyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019, s. 480.
 Stanisław Grabias, *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii*, wyd. 4 uzupełnione, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2019, s. 365.
Historia języka, dialektologia i onomastyka w nowych kontekstach interpretacyjnych, red. Renata Przybylska, Maciej Rak, Agata Kwaśnicka-Janowicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2018, s. 456.
Język jako świadectwo kultury. Język. Kultura. Społeczeństwo 2, red. Stanisław Cygan, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2018, s. 338.
 Józef Kąs, *Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej*, t. 9: *Pow–Sce*, Małopolskie Centrum Kultury „Sokół”, Nowy Sącz 2019, s. 668.
 Iwona Loewe, *Dyskurs telewizyjny w świetle lingwistyki mediów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2018, s. 190.
 Tomasz Lisowski, *Przekłady Jakuba Wujka w odnowie leksyki Nowego Testamentu gdańskiego (1606). Ujęcie dystrybucyjno-kontekstowe*, Rys, Poznań 2018, s. 302.
 Agnieszka Małocha-Krupa, *Feminitywum w uwikłaniach językowo-kulturowych*, Oficyna Wydawnicza Atut, Wrocław 2018, s. 314.